

Osman Zeki Uşşaklı (Eylül 1873-Mart 1945)

Osman Zeki Bey 1290 senesi Recebinde (Eylül 1873) tarihinde Kayseri kasabasında dünyaya gelmiştir. Annesi Veciye (Vehiye) Hanım, babası Asakir-i şahane redif yüzbaşılardan Mustafa Efendi'dir. Sicill-i Umumî Defterleri'nde Türkçe okuma yazma bildiği belirtilerek, Kayseri Kasabası'nda bulunan Sıbyan mektebinde *Mebadi-i ulum u diniyye* (Din ilimlerine giriş) dersini aldığı ve o tarihlerde Kayseri'de bulunan Yeni Medrese'de Arapça ve Farsça eğitim aldığı ifade delmektedir. Ticaretle meşgul olan Osman Zeki Bey, Milli Mücadelenin başında Kayseri'de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde çalışmıştır.

1889-1902 yıllarında aldığı görevleri ve maaşı şu şekildedir: 28 Eylül 1889 tarihinde 100 kuruş maaşla Kayseri sancağı tarik komisyonu kitabetinde, Ağustos 1892 tarihinden 1894 Mayısına kadar 300 kuruş maaşla Kayseri Sancağı Nafia Komisyonu kitabetinde görevlendirilmiştir. Ardından 2 Aralık 1894 tarihinde Nafia komisyonu kitabetinde 300 kuruş maaşla göreve başlamış ve 12 Mart 1895 tarihinde 250 kuruş maaşla Yozgat Sancağı Nafia Komisyonu kitabetine becayişle atanmıştır. 13 mart 1896 tarihinden 1 Eylül 1902 tarihine kadar 280 kuruş maaşla Kayseri Belediye Sandık emanetine ve ardından Kırşehir Sancağı Ziraat Bankası sandığı Muhasebe Kitabeti refakatinde görevlendirilmiştir.

Sicil-i Ahval Defterlerindeki Hal tercemesinde şu ibarelere yer verilmiştir: "Osman Zeki Efendi: Asakir-i şahane redif yüzbaşılardan Mustafa Efendinin mahdumudur. Bin iki yüz doksan senesi Recebinde/Eylül sene 1289 Kayseriye kasabasında tevellüd etmiştir. Kayseri de kain Yeni Saray medresesinde arabi ve farisi okumaktadır. Türkçe okur-yazar.1307 senesi Saferinin ikisinde (28 Eylül 1889/12 Ağustos 1308) on yedi yaşında üç yüz kuruş maaşla Kayseri sancağı tarik komisyonu kitabetine tayin kılınmıştır. Liva-yı mezkur mutasarrıflığından yazılan mülahazada memuriyetini ifaya kifayeti ve Ticaret ve Nafia Nezaretinden mülahaza-i mezkure tasdik edilmiştir. Nüfus tezkire-i Osmaniyesi suret-i musaddakasıyla zikr olunan kitabete tarih-i tayin ve mikdar-ı maaşına dair nezaret-i müşarünileyha muhasebesinin 20 Mayıs sene 1309 (1 Haziran 1893) tarihli kayd sureti tercüme-i hal varakasıyla mahfuzdur. Fi 1 Rebiyülevvel sene 1312 ve 21 Ağustos sene 1310".

1916 yılında merkezi Kayseri olmak üzere Kayseri mutasarrıfı Zekai Beyin gayretleriyle köylülerden toplanan buğday, arpa ve çavdarların karşılığı olarak *Kayseri Çiftçiler Bankası* (Kayseri Çiftçiler Bankası Anonim Şirketi) kurulmaya çalışılmıştır. Bankanın kurucu kadrosunda arasında Uşşakî-zade Osman Zeki, İmam-zâde Mehmet, Mehdi-zâde Mazhar Beyler, Gözübüyük-zâde Sabit ve Bahçeci-zâde Hacı Mehmet Efendiler bulunmaktadır. Bu bankanın kurucularının tamamı İttihad ve Terakki Cemiyeti mensubudurlar. Kurucuları arasında bulunan Sabit Efendi ve Osman Zeki Bey I. TBMM'de Kayseri mebusu olarak görev yapmışlardır. Padişahın ve bakanların 17 Ocak 1920 tarihli belgeye göre bu konuyu görüştükleri ve şirketin kurulmasına izin verdikleri kayıt edilmiştir. Ticaret ve Nafia bakanlarının padişahın bu konudaki emrinin yerine getirilmesinden sorumlu olduğu da belgede belirtilmiştir. Şirketin kırk yedi maddeden oluşan bir nizamnamesi bulunmaktadır. Nizamnamede özellikle Kayseri'nin şirketin merkezi olacağı (üçüncü madde) ifade edilmiştir. Nizamnameye göre şirketin Osmanlı Devleti'nin başka şehirlerinde ve hatta yabancı ülkelerde de şube açacağı ifade edilmiştir. Ne var ki bankanın Millî Mücadele sonrasında aktif hâle getirilemediği görülmektedir.

29 Mart 1920 yılında seçimler Kayseri Mutasarrıfın etkisiyle fazla sıkıntı çıkmadan tamamlanmış ve mebuslar Ankara'ya doğru yola çıkmışlardır. Kayseri'yi temsilen bu seçimlerde dört milletvekili seçilmiştir. En yüksek oyu 120 oyla Atıf Bey alırken Sabit Bey 89 oy, Remzi Efendi 81 oy, Âlim Efendi 73 oy ve Osman Zeki Bey ise 62 oy almıştır. Osman Zeki Bey 61 oy Kayseri merkezden 1 oyda İncesu'dan almıştır. Kayseri Mebusu Osman Zeki Bey'in meclise

iltihak tarihi: 23 Nisan 1336 (23 Nisan 1920). Meclis açıldıktan sonra Birinci Meclis dâhilinde birinci ve ikinci grup oluşturuldu. İkinci grup muhalif grup olarak belirlendi ve muhalif grup içerisinde Kayseri Mebusu Osman Zeki Bey de yer aldı. Osman Zeki Bey mecliste oluşturulan Mali kanunlar, Orman-Madenler, Bayındırlık, İktisat, Dilekçe ve Tasarı komisyonlarında çalıştı. 21 Temmuz 1922'de Ziraat Bankası Yönetim Kurulu üyeliğine seçilen Osman Zeki Bey milletvekilliği döneminde toplam 18 konuşma yaptı ve üç adet soru önergesi verdi. Yapmış olduğu iki kanun önergesinden, Eski Borçların Ödenme Şekline dair olanı, Hükümet tasarısı ile birleştirilerek 12 Nisan 1923'te 328 sayılı Kanun olarak kabul edildi.

Mecliste çeşitli konular hakkında on altı defa söz hakkı alan Osman Zeki Bey'in Türkiye Büyük Meclisinin I. Döneminde siyasi, ekonomik, idari konulardaki söz almaları şu şekildedir: Yahyalı nahiyesinin Develi kazasına ilhakı hususundaki kanun teklifi ile ilgili, Dâhiliye Vekâletinin 1338 (1922) senesi bütçesi, Karahisarı Sahib Mebusu İsmail Şükrü Efendinin İktisat Vekâletinden olan istizah takriri konusu, 1338 (1922) senesi Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyyesi bütçesi, Yunan mezalimi hakkında milletlere çekilen Protesto Notasına dair, Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nin 1338 (1922) senesi bütçesi ile alakalı, Sultansuyu çiftliği ile Ankara Ziraat Mektebi hakkındaki kanun lâyihasının ruznamedeki diğer maddelere takdimen müzakere edilmesi ile alakalı, Zaptı sabık hakkında , Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendi'nin, şimendiferler umuruna dair istizah takriri ile alakalı, Zevç, mahdum veya biraderlerinin askerlikten firarından dolayı teb'id edilen ailelerin affına dair kanun lâyihası ile alakalı, 1339 (1923) senesi birinci Avans Kanunu , İstanbul'da teşkil edilen bir şirkete ve İstanbul'a ithal edilecek un ve buğdayların Gümrük Resmi hakkındaki Kanun lâyihasının Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmemesi sebebine dair mebuslardan malûmat sahibi olanların beyanatta bulunmaları hakkındaki takrir ile alakalı, Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun altıncı ve sekizinci maddelerinin tadiline dair Kanun ile alakalı, Mister Kenedi ile akdedilen Alâtı Ziraiyye Mukavelesine dair sorusu münasebetiyle, Âhar mahallere nakledilen eşhasın emval ve duyûn ve matlubat-ı metrukesi hakkındaki 17 Zilkade 1333 ve 13 Eylül 1331 tarihli Kanunu muvakkatin Bazı mevaddı ile 20 Nisan 1338 (20 Nisan 1922) tarihli Emval-i metruke Kanununu muadil kanunlar ile alakalıdır.

Milli Mücadele yıllarında görev alan TBMM üyelerine Necmeddin Sahir Silan tarafından şu soruyu sormuştur: *"Kazanılacak olan milli istiklâl mücâhedemizin feyizdâr ve semerdâr olması neye mütevakıftır?"* Bu soruya Kayseri milletvekili Osman Zeki Bey (Uşşaklı) şu cevabı vermiştir:

"Ulusal bağımsızlığımızın bolluk getirici olabilmesinin şu iki gerçeğin ilke edinilmesiyle sağlanabileceği kanısındayım. Birincisi: Ankara'da kurulmuş olan ulusal hükümeti Türklerin yoğun bulunduğu ortalarda bir yere aktarmak ve orada anayasayı hakkıyla uygulamakla

İkincisi: Bu hükümetin bütün Avrupa ile ilişkiler kurup bizim kimsenin malında mülkünde gözümüz olmadığını anlatmak, ancak ulusal bağımsızlığa saygılı olmak koşuluyla her biçimde bolluk ve mutluluk uman bir ulus olduğumuzu kanıtlamak ve ona göre halkımızın Avrupa bilim, endüstri, ticaret ve tarım araçlarından yararlanarak, düştüğü yoksulluk ve yoksunluktan kurtulması yollarına başvurmak ve uygulamaya köylerden başlamak konularından oluşmaktadır(13 Ocak 1922)."

Lozan konferansının devam ettiği dönemde bu konferansla ilgili 25 Ocak 1923 tarihinde yapılan meclis görüşmelerinde söz alan Kayseri milletvekili Osman Zeki Bey :*"Bunu da arz edeyim ki zati âlinize Beyefendi Hazretleri (Rauf Bey), Meclisin haysiyetine taalluk eden bir mesele aynen Avrupa'ya aksetmiştir. Fakat bu nasıl olmuş oraya aksetmiş bu bâb da izahat vermediler. Eğer hakikaten şüphe ettiğiniz arkadaşlar varsa bildiriniz. Demeli ki falandan şüpheliyiz. Meclisin*

heyet-i umumiyesi zan ve şüphe altında kalmamak lâzımdır. Eğer öyle şüphe edilen arkadaşlarımız varsa desinler ki falan adam bunu aksettirmiştir. Avrupa'ya" diyerek bu konu da hakkında şüphe duyulan kişilerin açıklanmasını istemişti.

Milletvekilliği dönemi sona erince Kayseri'ye dönmüştür. Memleketi Kayseri'ye döndükten sonra ticaret ile iştigal etmiştir. 1932 yılında memuriyetten emekliye ayrılmıştır. Osman Zeki Bey 4 Mart 1945 yılında vefat etmiştir. Evli olan Osman Zeki Bey'in altı çocuğu bulunmaktaydı. Memduh Zeki, Mahmut Zeki isimlerinde iki erkek çocuğu, Memduha, Meliha, Mediha, Sabiha isimlerinde de dört kız çocuğu vardır.

1941-1949 yılları zarfında mali yardım almak için başvuran mebuslardan durumları kabul görülmüştür bunlar arasında Kayseri Mebusu Osman Zeki Uşşaklı'da (bankacı) bulunmaktadır. Osman Zeki Uşşaklı vefat ettiği 1945 yılına kadar yardım almıştır.

Osman Zeki Uşşaklı Osmanlı Devleti zamanında devlet memuru olarak çeşitli görevlerde bulunmuştur. Bunlar içinde özellikle bankacılık sektöründe çalışmalar yapmıştır. Milli Mücadele hareketine de katılan Osman Zeki Bey daha sonra kurulan ilk Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kayseri milletvekili olarak görev yapmıştır. Milletvekilliği döneminde mali konularda mecliste söz hakkı almış bunun yanı sıra Kayseri ile ilgili olarak *Yahyalı nahiyesinin Develi kazasına ilhaki* hususunda mecliste söz hakkı almıştır. Sadece bir dönem 1920-1923 yılları arısında milletvekilliği yapan Osman Zeki Bey daha sonraki dönemlerde Kayseri'ye dönerek memuriyetten emekli olmuş (1932) ve ticaretle meşgul olmuştur. Vefat tarihine kadar her hangi bir siyasi veya resmi kurumda görev almamıştır.

Hava SELÇUK

KAYNAKÇA

Birinci Dönem Meclis Albümü,. Yayına hazırlayanlar: Orhan Özdil, Murat Babuçoğlu. Ankara 2022.

BOA, DH.SAİDd., 50 - 49.

BOA, DH.SAİDd.,131-413.

BOA, İ.DUİT, 123/ 24, Belge No: 1-4.

Erdaş, S., "Modern Türk Bankacılık Tarihine Çevreden Bir Bakış" *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. 11(2). 20147-44.

İlk Meclis Anketi, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu. Ankara 2004.

TBMM Albümü (1920 - 2010), (2010). 1.cilt -1920-1950. Ankara.

Yücetürk, S., **I., II. ve III. Dönem Kayseri Milletvekilleri ve Siyasî Faaliyetleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Y., **Kayseri'de Parlamento Seçimleri ve Siyaset(1877-1943)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2018.

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, Ankara 1922.

Dokuyan, S., "I. Büyük Millet Meclisi'nde Kayseri Mebusları ve Milli Mücadeledeki Etkinlikleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 30. 2011, s.327-349.

Satılmış, A.P., **Birinci ve İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kayseri Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

Yuca, İ.S., "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42). 2016. S. 831-845.

28/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/osman-zeki-ussakli-eylul-1873-mart-1945/?pdf=7772> adresinden erişilmiştir